

ŞİİR ÜZERİNE KONUŞMALAR -6-

* KEMAL TAHİR'İN DEVLET GÖRÜŞÜ

Cumali Ü. HASANNEBİOĞLU

Kemal Tahir'in Devlet Görüşü'nü birlikte düşünmeye başlarken, öncelikle romanlarına bakacağız. Bu bakışı, devlet kavramını komprime bir biçimde verdiği *Devlet Ana*'dan çok, Kemal Tahir'in diğer romanlarındaki çaresi tükenmiş, duvara dayanmış insanlar gibi parçalanmaya, yıkılmaya direnen devletin ruhsal ayrıntılarının verildiği romanlarından çıkaracağız. Bunun dışında yaptığı konuşmalar, katıldığı açık oturumlar, gazete-dergi yazıları; hatta müsvedde romanları ile bu romanları yazmak için başvurduğu bilgilerden, tuttuğu notlara kadar, kavram olarak devletin geçtiği her şey, ilgi alanımızdadır.

Kemal Tahir'in, başta tarih olmak üzere, ilgisini çeken, kafasını kurcalayan her konunun, "müzmin bir araştırmacı"sı olduğunu biliyoruz. Yakın çevresindeki dostlarından da, gerek kaynak bulmada, gerek kaynakları yorumlamada, çok değerli yardımlar aldığı bize ulaşan bilgiler arasındadır. Hem Osmanlıca, hem Fransızca biliyor olması, iki kaynaktan da yararlanması sonucunu doğurmaktadır.

"Kemal Tahir'in devlet görüşü" derken, en yakın tarihi geçmişimiz olan Osmanlı ile eşiği aştıktan sonraki Cumhuriyet tarihinin; Kemal Tahir'in 63 yıllık ömrünün son bulduğu 1973 yılına kadar olan bölümünü kastettiğimiz anlaşılmalıdır. **Kurt Kanunu** adlı romanın en arka sayfasına şu notu düşmüştüm. **"Kemal Tahir öldü, kalp krizi sonucu 21 Nisan 1973, Cumartesi TRT 13.00 haber bülteni."** Demek ki, Kemal Tahir'in, kendini anlatmaya başladığı günden itibaren, sürekli okuyarak, araştırarak, merak ederek, sorular sorarak ve cevap arayarak kendi düşüncesini geliştirip zenginleştirmesinin bir kısmına ben de şahit olmuşum. Genellikle, sanata ilgi duyanların, bir düdüklü tencerede basınç sıkışması gibi, tüm birikimlerini tek eserde ortaya koydukları ve çoğu zaman diğer eserleriyle onun gerisine düştükleri ifade edilir. Has sanatçılar ise bu şablonu hiçbir zaman kabul etmediklerinden, cins kafalarının onları yürüttüğü yolda sürekli araştırarak, hayata karşı sordukları soruların cevabını aramaya koyuldular. Has eserler de, bu ırmak akışlı düşüncelerin çocuklarıdır. Kemal Tahir'in ölümünden sonra yayınlanan taslak romanları, aslında nasıl zorlu bir yolu aşarak, düşüncesini sürekli geliştirdiğini ve değiştirdiğini açıkça göstermektedir.

Bütün bunları şunun için söylüyorum: Ölümünün üstünden bunca yıl geçmiş olan Kemal Tahir'in, sağlığında, "devlet görüşü"ne ulaşmak için ağır çalışmalar yaptığını, Osmanlı tarihi ve Batı tarihi ile ilgili birçok belge ve bilgiye ulaştığını; bunları, zaman zaman kendine has bir düşünce sentezinden geçirdiğini, ölümüne çok yakın olan yıllarda ise, gönül süzgecini biraz daha öne geçirdiğini hatırlatmak istiyorum.

Hemen şunu da eklemeliyim: Bilimsel düşünce ile edebiyat arasındaki ilişkiler konusunda Kemal Tahir'den şu alıntıyı yapmışım: **"Bilimsel olarak tespit edilmiş bir konu, bir buluş tek başına edebiyat eserine temel olamaz. Edebiyatçı, bilimin vardığı yerden sonrasını zorlamak zorundadır."** (*Türk Romanı, açık oturum, Tekin Yayınevi 1969, sh 39*)

Öncelikle toplum anatomimizin incelenmesi gerektiğini düşünür. **"Batı bulsun biz kullanalım"** biçiminde bir bakış tarzını; batının bulduklarının, ancak batının işine yarayacağı noktasında reddeder. İronik bir benzetme yapar. **"Elbise yaptırırken terziye ölçü vermesini biliyoruz da, bir sistemi almak istediğimiz zaman, sosyal bünyemizin ölçülerini araştırmak neden aklımıza gelmiyor?..."**

"Biz, tarihi çalınmış bir milletiz" derken hem yakın tarihimizde, hem de uzak tarihimizdeki flu görüntülere dikkat çekmektedir. Ayrıca tarihle olan bağımızın kesilmesinin, aslında geleceğimizle olan bağlarımızın yok edilmesi, bir bakıma geleceğimizin yok edilmesi anlamına geldiğini söyler. Bütün bunlar, geçmişini tasvir ederken, sorunları tespit etmeyi; sorunları tespit ederken geleceği tahayyül etmeyi de beraberinde getirmektedir.

Kemal Tahir, **"İnsanın gerçekten rahat edebileceği, onurlu yaşayacağı bir toplum düzeni"**ni hedeflediğini, bu hedefin de, dünyanın ve Türkiye'nin ortak değerleri olduğunu söylemektedir. Doğal olarak bu iki ana konuyu, yani insanın gerçekten rahat edeceği ve onurlu yaşayacağı bir toplum düzenini sağlayacak organizasyonun adının *devlet* olduğunu ifade eder.

Hemen ekliyor Kemal Tahir, **"Türkler, yazılı tarih içinde hiç devletsiz kalmamıştır. Bu çok önemli bir şey! Elbette bir, ya da birkaç sebebi var. Sebeplerin ilki, Türklerin devlet kurmak için yapmayacakları hiçbir şeyleri yoktur. Devletten ve onurlarından kesinlikle vazgeçmezler. Onurundan vazgeçen, zaten devletten vazgeçmiş sayılır. Çünkü bir bakıma devlet, toplumun onurudur."**

Devlet-millet ilişkisinde Kemal Tahir'in, 1965 yılında yaptığı bir sohbet, şöyle bir tespiti var: **"Bizde her şey devletten beklenir, onun için de her şey devletten gelir zaten"**

Bir de devlete “baba” deriz. Başka milletlerin dilinde böyle bir deyim yoktur. Çünkü o ülkelerde devlet “baba” değil “kâhya”dır. Vermez alır.” Günümüzde, ülkemizde de bu tespitin doğruluk derecesi üzerine düşünülmekte, tartışılmaktadır. Bir kısım düşünür, böyle bir edilgenliğin, devleti baba olarak telakki etmenin, “*baba hem döver, hem sever*” kavlince bir nevi bağımlılık oluşturduğunu, milletin kişiliğinin gelişmesine engel teşkil ettiğini, söylemektedir. Daha da ötesinde, kendini devlet olarak gören güçlerin; millet ne derse desin, ne düşünürse düşünsün, kendi düşüncelerini, milletin düşünesi olarak görme eğilimi taşıdığını iddia ederler. Bu fikri savunanlar, tezlerine dayanak olarak, 1982 anayasasının başlangıç bölümündeki ikinci paragrafı göstermektedirler.

“Türk Milleti’nin ayrılmaz parçası olan Türk Silahlı Kuvvetleri’nin, milletin çağrısıyla gerçekleştirdiği 12 Eylül 1980 harekâtı sonucunda...” cümlesindeki, “milletin çağrısının” nasıl gerçekleştiğini merak ettiklerini söylemektedirler, yakın tarihimize bir eleştiri olarak.

Bunun cevabını ararken, Kemal Tahir’e dönelim: “*Batı’da ve Doğu’da farklı devletlerin ortaya çıkması, toplumların farklı olmasından ileri geliyor. Batı toplumu sınıflıdır. Doğu toplumunda sınıf yoktur.*” Bu fark, Osmanlı Devletini oluşturan en önemli faktörlerdendir.

Söz Osmanlı İmparatorluğu’na gelince, Kemal Tahir’in temel tespitlerine kulak vermek gerekir:

Dönemin koşullarına göre, Osmanlı Devleti’nin bir imparatorluk olarak 600 yıl varlığını sürdürmesinin nedenini sorularla sorguluyor:

“İmparatorlukları ne böler ne eritir?”

Soylu rakipler mi?

Osmanlı İmparatorluğu’nda, padişaktan başka herkesin reaya olduğunu, padişahın dilediğini reyalıktan çekip aldığını, onu kullanırken birtakım ayrıcalıklar kazanmasına göz yumduğunu; padişah istediği zamanda zenginliği, ünü ve ayrıcalığını bitirdiğini düşünür. Böylece, soyluların birleşip, imparatorluğu padişahın elinden almasının, ya da parçalamasının önü alınmış olur.

İmparatorlukları bölen ikinci etken ***aille***’dir. İmparator öldükten sonraki taht kavgaları devleti çökertir. Oysa Osmanlı’da devlet, oğuldan ve kardeşten yücedir. Bu devlet tutkusu, insanlık trajedisi, Osmanlı’da, devletin sürekliliği uğruna aileyi feda etme sonucunu doğurur. (*Devlet-i ebed müddet*)

Servet, zenginlik, maddî varlık da Osmanlı İmparatorluğu’nu yıkıcı bir güç olamaz. Reayanın zengin olması mümkün değildir. Zengin olmak için askeri sınıfa geçmesi, yönetici olması gerekir. Reyalıktan çıkıp yönetici kadrosuna geçince, mala, mülke, refaha paraya kavuşulur ama can tehlikeye girer: Padişahın iki dudağının arasına...

Büyük toprak sahibi olarak zengin olmak mümkün değildir. Padişah her çiftçiye onun işleyebileceği kadar toprak verir. Büyük toprak ağalarının oluşması mümkün değildir.

Geriye zengin olmak için ***ticaret*** kalıyor. Ticaret, Osmanlı ahlak ve töresinde üçüncü sınıf bir iştir. Her şeye rağmen ticarete, esnaflığa girişen reaya, zamanla insafsız, kıyııcı, hırsız olup para kazanır, daha sonra da tefeciliğe başlayıp karun olursa, hemen saraydan kethüdalık verilip askeri sınıfa geçirilir: Yani hayatı padişahın iki dudağı arasına...

“Geriye bir tek şey kalıyor” diyor Kemal Tahir, imparatorlukları parçalayan: ***Zulüm ve adaletsizlik...*** Osmanlı’da adalet uygulamasının, devlet görevlilerince eksiksiz yapılmasını zorunlu kılan bir yönetim formülü ortaya koyulur. Daha önce askeri sınıfa girip yönetici olanların, padişahın iki dudağı arasında hayatı olan kişiler olduğu söylendi. Bu yönetici kadrodan, hayatlarının devamına karşılık padişahın istediği tek şey var: Adalet.

Osmanlı’da düzgün işleyen bu sistem nasıl bozuldu: Batı’da burjuva sınıfı oluştuğu, kilisenin doğmaları (nass) yerine akıl ikame edildi. ***Hıristiyanlığa dayanan altruist ahlak yerine egoist ahlakın gelmesi, batı toplumunda bireyciliğe dayalı gelişmeyi sağladı.*** Osmanlı, bu durumu farketti. Ancak kendine yakıştıramadı egoist ahlakı. Bir bakıma, iflas etmek üzere olan namuslu mahalle bakkalına “iflastan kurtulmak istiyorsan kerhane aç” diyordu batı. ***Onurlu Osmanlı, insan eti yiyen yamyam olmayı onuruna yediremediği için, benimseyemedi egoist ahlak düzenini.***

Batı devlet/ insan tipi ile Osmanlı devlet/ insan tipi arasındaki çatışmanın acı sonucunu tespit ediyor Kemal Tahir: “*Osmanlı için batılıya benzemek, cezanın en büyüğü idi. Kendisine zina önerilen namuslu bir kadının, kendini kaldırıp uçurumdan atması gibi, Osmanlı da kendini tespihe, ibadete verdi. Ve Tanrı’nın günahlarını bağışlayıp, canını “batılı” zenginlerden kurtarmasını beyhude bekledi. İronik bir bitiş.*”

“Bir kristalle taş çarpışmış, taş kristali kırmış: Taş mı değerli, kristal mi?”

Bitmedi... **Batı ile Osmanlı arasındaki temel fark, Batı'nın tarihinin kölelik ihtiva etmesiyle başlar**, diyor Kemal Tahir ve kendi tatlı anlatımıyla, kölenin feodale karşı biriktirdiği ve nesillerinin kursağından keserek biriktirdiği paralarla, özgürlüğünü satın alışı, mülkiyetine sahip çıkışı da hikâye eder. Tespit şudur: **“İnsanlıktan çıkma bahasına kölelikten çıkan Batılı...”**

Altrüist ahlakın egoist ahlaka dönüşmesi... Bireyselliğin çıktığı doruk... Ardından sömürme içgüdü. Önce bizzat kendi ailesini, sonra mahallesini, şehrini, ülkesini... Daha sonra elinden geldiğince dünyayı sömürme arzusu. Buna karşılık yine Kemal Tahir'in romanında anlattığı **Ferruh Ali Paşa** olayı vardır. Osmanlı, Ferruh Ali Paşa'yı, Kafkasya'yı fethetmekle görevlendirir. Paşa çok zengindir. Varını yoğunu, fethetmeye gittiği Kafkasya insanına harcar, ayrıca devletten de epeyce yüklü bir parayı, o insanların refahı için kullanır. Sonunda, bir hasır üstünde kalır. Öldüğünde mezarı ziyaretgâh olur. İşte sömürgeci / emperyalist Osmanlı paşasının hazin sonu.

Devam ediyor Kemal Tahir: **“Batı, ailesiyle benzemez bize, kurumlarıyla benzemez, sınıfları; sınıflar arası kavgasıyla benzemez bize. Biz ters çevirdikleri zaman Batı, Batı'yı ters çevirdikleri zaman biz çıkarız.** (...) Batıdaki insan, sınıfının içinde savunur; doğudaki insan, ailesinin içinde savunur. Batı devlet düzeni, sınıfların dengeli yaşamasını sağlamak için kurulmuştur. Doğudaki devlet, ailenin gelişmesini sürdürmek için ayaktadır.

Öyleyse biz ne yapmalıyız? Yasalarımızı Batı'dan aktarmayacağız. Tatalım, ceza kanununu batıdan alsak, belki ceza geleneklerimize ters düşürür bizi, ama **medeni kanunu Batı'dan aldık mı, bizi varımıza, yoğunuza, bilgimize, kültürümüze ters düşürür. Sonunda kumar toplumu bu kanunu.** Halka dayalı yönetim biçimini benimseyeceğiz ama Batı'nın sınıflar arası denge sağlamak için geliştirilmiş demokratik yapısını aldık mı sindiremeyiz bunu içimize, yıllar yılı akıntıya kürek çekeriz. Bir aşağılık duygusu basar bizi boş boşuna, “demokrasiyi öğrenemedik” demeye kalkarız. **“Yönetim; toplum ve insan yapısına göre olmayacak mı? İnsan ve toplum yapısı başka olunca, yönetimin de başka olmasından öte, çıkar yol düşünebilir misiniz?”** diyor Kemal Tahir devlet babında...

Kemal Tahir, 600 küsur yıllık bir imparatorluğun, çeşitli coğrafyalarda; farklı din, ırk ve kültürdeki insanları, dönemine göre özgür, demokrat ve hatta laik (Bu kavramı, insanlarda inanma ve inandığı gibi yaşama özgürlüğüne devletin müdahil olmaması anlamında alıyorum.-c.ü.) bir ortamda, olabildiği kadar mutlu yaşatma becerisi gösteren yöneticilerin, yönetimi, bütün yolların adaletle çıkacağı bir biçimde düzenlemelerinin büyük bir başarı hikâyesi olduğunu söylemektedir. Bu, günümüzde, yerli ve yabancı birçok bilim adamı tarafından da kabul gören bir yaklaşımdır. Osmanlı'nın, Balkanlar ve Ortadoğu gibi iki barut fişisini, yıkıldığı güne kadar, yani dünyada kıskırtılmış **dar milliyetçilik** fikrinin çok etkin olduğu güne kadar, kendi iç çalkantılarına rağmen, “gül gibi idare ettiği”, bugün salim bir kafayla düşünüldüğünde, çok sağlıklı bir sonuçtur. Günümüzde dünya, bu bölgelerde çıkarılan sorunlarla başa çıkamamaktadır. Kudüs gibi bir saatli bombayı, bir müfreze asker ve bir onbaşı ile yönettiğimiz, efsaneleşmiştir. Belki bazı hatalarına rağmen, etkin olduğu bölgelerde Osmanlı'nın adaletle hükmettiği, insan onurunu öne aldığı, yönetimi altındaki insanlara, yönetimde yer verdiği bilinmektedir. Şimdilerde, doğru düşünenler, **insanoğlunun ilk çağdan bugüne kadar sadece adaleti, adil yöneltmeyi aradığına** inanmaktadır.

Günümüzde de, çeşitli kültürlerden insanları, bünyesinde, bir arada tutan devletlerin, adaletle, hiç olmazsa kendi insanına adaletle, olabildiğince büyük önem verdiğini görüyoruz. Bütün yönetim bilgisi kitaplarının ilk ögüdü, yönetici için, âdil olmaktır. Peygamberimizin, henüz tebliğle emrolunmadan önce, Mekke'nin adaleti arayan gençlerinin kurduğu **“Hil'ful-füdul”** örgütüne üye olduğu, bu örgütün, Mekke'nin, soylu davranabilen gençlerinden oluştuğu, amacının da **“Haklı olan güçsüzün hakkını, haksız olan güçlüden almak”** gibi âsil bir kapsamı olduğu bilinmektedir. Peygamberimizin, tebliğden sonra bile, “Şimdi de böyle bir organizasyon olsa, girerim” dediği nakledilmektedir. Çünkü, adalet yüce bir değerdir; her dönemde ve herkes için.

Bir şey daha söylüyor Kemal Tahir, **Arnold Toynbee**'nin şu sözünü aktararak: **“Tarihteki imparatorlukların içinde, geleceğin dünya devletine en yakın olan, onun çekirdeğini taşıyan tek imparatorluk, Osmanlı İmparatorluğu'dur.”**

Kemal Tahir'in romanlarında, mutlaka tarihe ilgi duyan, tarihi olaylarla bu günü değerlendiren birileri vardır.

Bu, **Esir Şehrin İnsanları**'nda olduğu gibi, İngiliz subay **Sir Henry Dickson**'dur. Şöyle demektedir: **“Bizans uyuttu sizi... Çürümüş Bizans, Türk'ün canlı ruhunu bozdu, yumuşattı, pelteleştirdi...”**

Bazen, **Yorgun Savaşçı**'da olduğu gibi, **başibozuk paşası Halit Paşa**'nın, kendisini terk eden köylüleri için, “Onlar artık gelmezler. Uşak kısmının bağlılığı, efendisi tekerleninceye kadardır. Gelseler de yanımıza götürmem, korkarım. Şu belimdeki kamayı almak için, beni arkamdan vururlar” sözü ile uşak ruhlu insanların, günümüz politikasında, daha dün topluluklarda, elini hürmetle öptükleri insanları, başkaları vurup devirince, hemen terk etmeye yöneldiklerini anlatmaktadır sanki.

Ya da, yenilgiden sonra, İstanbul'da, "subay barınma evi"nde, gözleri kör olduğu için, hatıratını yazarken, evrakları Teğmen Selim'e okutmak zorunda kalan Yarbay Naci'nin, okuttuğu bir belgede, takviyeli **10. Kafkas Alayı**'ndaki asker ve zabıtlardan birçoğunun, şiddetli sıcakta susuzluktan öldüğünün yazılması üzerine, Teğmen Selim'in isyanını anlatır. Sarıkamış'ı anlatan Teğmen Selim, 14 Aralık'ta, Enver Paşa'nın Köprüköy'e geldiğini, herkesin soğuktan donduğu o gün ki Teğmen Selim de herkes gibi sıkı sıkıya giyiniktir, Enver Paşa'nın sırtında ceketten başka bir şey olmadığını, insanüstü olduğunu, üşmediğini söyler.

Bu arada, subay barınma evi'ne romanın kahramanlarından **Cehennem Yüzbaşı Cemil**'in arkadaşı İsmail Üsküp gelir, Cemil'e der ki; "**Ortada bir tek komutan olduğunu söyle şuna Cehennem! Kaputlu da bizim sidikli Enver'di, kaputsuz da!**"

Sanki günümüz Türk siyasetini, siyasetçisini, daha doğrusu insanımızı, hepimizi tarif etmektedir; **rol yapıyoruz, samimi değiliz. Cumhurbaşkanı bir yıl önce kırmızı ışıkta duruyordu. Rolünü yaptı, imajını oluşturdu. Bir yıldır kırmızı ışıkta durduğunu gördünüz, duydunuz mu?**

Kurt Kanunu'nda ise **İttihatçıların İaşe Nazırı Kara Kemal**'in evinde saklandığı çocukluk arkadaşı Emin Bey'e anlattıkları...

"Başından beri sevemedim bizim komitacıları. Çok zorda kalınca kullanmadım değil ama kullanmak başka sevmek başka. **Yakup Cemil** işinde başarılı olsaydım temizleyecektim hepsini. O zamandan beri dış biler bu takım bana. İlk başlarda bunlar her öfkeli baktığım adamı öldürmeye atılmak gösterisi yaparlardı

(...) **Bizim ömrümüz, bütün suçlarımızı muhaliflere yüklemekle geçmiştir. Büyük politika sandık bunu**

(...) Muhalefetsiz hükümet kurma isteği, devleti alet ederek, hiçbir ceza korkusu duymadan, bol bol suç işleme zevkinden geliyor. **31 Mart** bizim marifetlerimizdendir. Düşünsene, en güvendiğimiz subayların komutasındaydı bu taburlar. Asker başkaldırdığı zaman neredeydiler? Sonra neden harp divanına çekip, asmadık, ödevlerini bırakıp savuşan bu herifleri?

(...) Bizim alık **Cemal Paşa Suriye'de** vatanseverleri astı, sağlam suç delillerine dayanarak. Nerden ele geçirdi bu sağlam delilleri? **Fransız Başkonsolosu**, savaş açıldıktan sonra gidecek. Adettir kâğıtlarını yakar, Allah'ın işine bakmalı ki, kâğıtları yakan cingöz Frenk diplomatı, nasılsa, kendileriyle işbirliği yapan Arap vatanseverlerinin listesini unuttur. Budur Cemal paşamızın harp divanında kullandığı delil.

(...) **1914'te yabancıların altı bin okulu vardı Osmanlı İmparatorluğunda. Neden açmışlar bunu? Niçin bunca parayı harcamışlar? Akıllanalım diye mi? Hayır, işe yarar ajan yetiştirmek için**

(...) Halkımız bütün tarihi boyunca sosyal adaleti uygulayacak devleti aramıştır. Bizi acele parçaladılar. Osmanlılığı, Halifelikle birlikte ortadan kaldırdılar.

(...) **Sevmezler yabancılar, yerli iktisat kurumları kurmaya çabalayanları.** Almanlar da beni bunun için sevmezlerdi. **Borç isteyenleri severler, hele rüşvet alanlara bayılırlar.** Kendi yağı ile kavrulmaya çalışan doğulu suç işliyor sayılır Batılılarca.

(...) **Kültür ve siyaset, sermayenin iki itaatli hizmetçisidir.**

Yine **Kara Kemal**'in Cumhuriyetten sonra kurmaya çalıştığı **Milli İktisat Müesseseleri** konusunda **Mustafa Kemal**'i ziyaretinde anlattıkları, her zaman geçerliliği olabilecek kurallardır. Bugün de yetmiş küsur yıllık Cumhuriyetin tamamında da, devlet, bu yanlışları, birikerek bugünün sorunlarını oluşturmuştur.

Şöyle diyor Kara Kemal Mustafa Kemal'e:

"İçeride devlet desteğiyle yerli zengin yetiştirmeye sapıldı mı, bunun bizim gibi memleketlerde, üst idareci kadrolara sivaşmaması mümkün değildir. Üst idareci kadrolar, milli zenginlerle ortaklık ta kursalar, rüşvet karşılığı aracılık ta yapsalar, keselerine atıklarının her zaman on katını, çoğu zaman hatta yüz katını şuna buna sus payı verip çarçur ettirirler. Bu durum içeride ister istemez bazı alanlarda zengin edeceklerinin işlerini kolaylaştırmak için **tekeller** kurmaya zorlar hükümetleri. **Devlet işletmelerinin zararına katılmadığından kaymağını alarak, fazladan pazarı tekel şartları içinde tutarak iş yapanlar, Batı anlamında kapitalist olamazlar.** Bunlar ne kadar çok zenginleşirse, devleti o kadar didikler, temelini o kadar çok oyar. Bunlar, içinde buldukları şartlar dolayısıyla, sınıf şuuruna varamadıkları için, kendi devletlerini kurmaya yönelemezler. Tersine, **hiçbir sorumluluk yüklenmeden, Batı anlamında sınıf karakteri olmayan, enikonu sahipsiz devleti, kendi adlarına çalıştırıp soymayı, çıkarlarına daha uygun bulurlar.** Bu düzende doğulu devlet halklara karşı ödevlerini yerine getiremez olur. Halkın düşmanlığı, bir anlamda da umutsuzluğu arttıkça artar. Yüksek idarecilerle, onların hırsızlık ortakları da, bu umutsuz halklara gittikçe daha kötü örnek olurlar. Bir yandan zenginlik düşmanlığı alıp yürürken, öte yandan **insanlar içinde debelendikleri yoksulluktan ancak vurgunla, kanunsuz çarpmalarla, lotaryalar yoluyla kurtulacakları inancına varırlar.** Böyle ortamda hırsızlık ayıp olmaktan çıkar, toplumun en alt tabakalarında sürünenler bile, hiç olmazsa çocuklarını okutup bu soygun çetesine katmayı biricik amaç edinirler. Böyle ortamlarda, halklara doğruları anlatmak giderek imkânsızlaşır. En akıl almaz yalanlar, hayaller tabulaşarak en açık gerçeklerin yerini tutar. Bu sebeple, böyle ortamlarda **siyasi partiler ister istemez birer yalan fabrikası**

haline gelir. Seçmen söylenene değil, hangisinin iktidara daha yakın olduğuna, yakın olanlardan da hangisinin vurguna daha açık, daha yatkın olduğuna bakar. Böyle durumlarda politikacıları hırsızlıkla suçlamak, onların seçim güçlerini azaltmaz, artırır. “ diyor.

Sizce 1926’dan önce yapıldığı kesin olan bu konuşma, ilk baskısı 1969’da yayınlanan kitapta yer aldığı halde, yazarı da 1973’de öldüğüne göre, nasıl oluyor da 2001’i anlatıyor? Nasıl?

Devam ediyor Kara Kemal, bu kez Emin Bey’e;

“Bir politikacı için en büyük ceza, devletin kendi elinde batmasıdır. İmparatorluğu elimize geçirdiğimiz zaman **nüfusu 35 milyonu.** Yedi düvelin kâğıt üstünde de olsa bizim saydığı **bir milyon sekiz yüz bin metrekare toprağı vardı.** Sınırları Kongo’yu, Sudan’ı, Eritre’yi, Somali’yi içine alıyordu. Tunus, Fas, Libya, Mısır, Kıbrıs resmen kaybedilmiş değildi. **Bu koca imparatorluk bizim elimizde ölmüştür.”**

(Emin Bey ise, Kara Kemal’in ölmesinden, kendisinin yargılanmasından sonra, tarihle birlikte, Kara Kemal’in kendine anlattıklarıyla genç gazetecilere şunu aktarır):

“Halifeyi İngilizler alıp gittiler de, halifeliğini neden sürdürmediler? Halifeliğin kaldırılması işi, bizden çok, Müslüman sömürgeleri olan büyük devletlerin işine gelse gerek.”

-“Halifelik sürülüp çıkarılırken, **Fener Rum Patrikhanesi**’nin İstanbul’da bırakılmasına akıl erdirmek zordur.”

-“Türkçeden başka dil bilmeyen **Anadolu Rumları** gönderildiği halde İstanbul’un Feneryot Rumları neden bu işin dışında tutuldu?”

-“**Tekkeler** kapatıldığı halde **Mason Localarına** neden dokunulmadı?”

-“Osmanlılığın, bütün iyi yönlerinin reddedilmesine karşılık, **dış borçlarının** yüklenilmesine (üstelikte altın olarak) akıl erdirmek zordur.”

Bir de **“Yol Ayrımı”**nda eski itihatçılardan **Dr. Münür**’ün ağzından Kemal Tahir’i dinleyelim:

“Beşbuçuk ay sürmüştür Lozan Anlaşması’nın bütün oturumları. Mahzenler dolusu arşivleri düşün, delegelerimiz incelediler mi bunları? Kılı kırk yardılar mı? Hayır! Çünkü İstanbul hükümeti delegeleri, yani konunun asıl uzmanları bizim isteğimizle sokulmadı bu konuşmalara. Dört milyon üç yüz seksen küsür kilometrekarelik imparatorluğun yedi yüz yıllık hesapları tasfiye edildi beş ay içinde. Buna tasfiye denmez mirası reddettik. Değil bir dünya imparatorluğunun mirası, bir mahalle bakkalının mirası bile, bizim bugünkü mahkeme usullerimiz göz önüne getirilirse, bu kadar kısa zamanda tasfiye edilip karara bağlanmaz.”

“Yunan üst üste yenildiği halde **“Megalo İdea”**dan vazgeçiyor mu? Bir milletin tarihsel istekleri, tarih süreci ölçüsünde elde edilir. Yunanlılar çeşitli zamanlarda oniki adaları, Kıbrıs’ı istediler, bazı fırsatlardan yararlanarak sözler de aldılar. Şimdi fırsat verdikçe bunları kazanmaya çalışacaklar. Nitekim Anadolu’da yenildikleri halde, Lozan’da, Batı Trakya’yı bizden almayı bile başardılar, sanki biz yenilmişiz gibi. Böyledir milletlerin milli amaçlarına varmaları

(...) Hele rejim değişmelerinin tarihsel haklardan vazgeçmekle hiçbir ilintisi olamaz. Sözelimi **Bolşevikler Çarlık İmparatorluğuna pekâlâ sahip çıktılar. Nitekim Fransa cumhuriyetçileri de kendilerinden önce kendilerinden sonra çeşitli krallarının kurmuş oldukları imparatorluğu rejim değiştirdik bahanesiyle kimseye bağışlamadılar.**” Ve ekliyor Dr. Münür:

“Biz batıyla er geç ister istemez hesaplaşmak zorundayız”

Şimdiye kadar Kemal Tahir’in **Devlet Ana** dışında romanlarından, konuşmalarından devlet konusunda düşüncelerini aktarmaya çalıştım.

Rahmet Yolları Kesti romanını da size dört maddede özetlemek istiyorum:

a-**Eşkiyalık** hırsızlıktır.

b-**Eşkiyalık** devletin zayıf düştüğü, büyük sarsıntılar geçirdiği dönemlerde görülür.

c-**Eşkiyalık** olan yerde üretim şekilleri zayıflar. Kimse soyulacağını bilerek üretim yapmaz.

d-**Eşkiyalık**, merkezi devlet güçten düştükten sonra, devleti yıkacak bir güç olarak, iç ve dış düşmanlar tarafından aralıksız kullanılmıştır (Çakırcalı örneği)

SONUÇ YERİNE

Kemal Tahir, romanlarında, kahramanına devlet felsefesini yaptırmıştır. Doğru yanlış birçok şey, kahramanlarının ağzından dışa vurulmuştur. Çeşitli konulardaki görüşlerini roman kahramanlarına anlattırır. Hatta bu, bazen, o kahramanının boyunu aşan derinlikler taşıyabilir. Arap meselesini, Osmanlı-İngiliz ilişkisini, Lavrens’i, **“Kelleci Memet”**in cahil babasına anlattırır. Bazı insanlar kendilerini aşan felsefeler yaparlar.

Devlet Ana’daki Yunus Emre, birçok romanındaki Doktor Münür, Gazeteci Murat zaman zaman Naima, Evliya Çelebi aslında yıllarca mahpushanede Anadolu insanını gözlemleyen, tarihle gününü birleştiren Kemal Tahir’i konuşur.

Öte taraftan Osmanlı İmparatorluğu'nun ve Türkiye Cumhuriyeti'nin tarım siyasetindeki, eğitim siyasetindeki, dış ilişkilerindeki, ekonomi siyasetindeki yanlışları ve doğruları, yine romanlarında, kahramanlar aracılığıyla didiklenir.

Kemal Tahir'den öğreneceğimiz nedir?

Bir Batılı arkeolog kazı yapmaktadır. Kemal Tahir kahramanına sordurur çorbacının ne aradığını. Çorbacı cevap verir: "Ben burada sizin geçmişinizi aramıyorum, geleceğinizi arıyorum."
Aslında biz de Kemal Tahir'de geleceğimizi aramaya çalıştık az-biraz.

KEMAL TAHİR'İN ROMANLARINDAKİ OLAYLARDAN ÇIKARILACAK GÜNCEL DERSLER

1. Tarihten kopmak, aslında, gelecekte kopmak anlamına gelir.
2. Kötü araçlar kullanılarak işi şeyler yapılamaz Osmanlı bunu "**kem alatla kemâlat olmaz**" şeklinde klişeleştirmişti.
3. Birbirine benzemeyen insanların oluşturduğu toplumlar, yüzde yüz benzer kurallarla, yasalarla, kalıplarla yönetilemezler.
4. Her şeyde ilk gerekli olan şey "**adam**" olmaktır. Sorumluluğun bilincinde "adam gibi adam". Vefa duygusu olan, eleştireceği insan çok güçlüyken eleştirebilen, düşene vurmayan, gerçek bir soylu davranışı ortaya koyabilen adam. Devlet adamı da, yargı adamı da, iş adamı da, din adamı da, siyaset adamı da... bu seçkin adamların içinden çıkmalıdır. **Önce "adam" olmalı, sonra "devlet adamı", daha sonra da "devlet"...**
5. İnsan, günahında da, sevabında da samimi olmalı. Rol yapmamalı, yalana başvurmamalı. Yaptıklarını kafasında ve gönlünde önce kendine izah edebilmiş olmalı. Kalbiyle yaşamalı, oyun oynamamalı. Delikanlı olmalı.
6. Devlet, insanın rahat edeceği ve onurlu yaşayabileceği bir ortam oluşturmakla görevlidir. Onur olmayınca devlet olmaz. Çünkü devlet, toplumun onurudur.
7. Bir Devletin rüyası, hayali olmalı. İdealleri olmalı.
8. İnsanoğlu, ilkçağdan beri sadece adaleti, adil yönetilmeyi aramıştır.
9. İnsanlar arasındaki ilişki bir onura dayanmalı. "Uşak kısmının bağlılığı efendisi tekerleninceye kadardır." Öte yandan, millet ile devlet arasındaki ilişki de onurlu olmalıdır.
10. "Biz Batı'yla er geç, ister istemez hesaplaşmak zorundayız."
11. Küçük su sızıntıları, kendi yolunu oluşturarak derelere kavuşur, dereler çaylara, çaylar ırmaklara, ırmaklar denize; okyanusa... Doğa da örneklemektedir ki; **büyük hareketler, birleşmelerle meydana gelir. Bölünmelerse hicran ve hüsrarla sonuçlanır...**
Büyük düşünenler okyanuslara kavuşur.

* "Benim şairlerim..."

Benim şair olan şairlerimi, birçok yazımda ve konuşmamda açıkladım zaman zaman. Bir de şair söylemediği, en azından şair olarak bilinmediği halde, başka özellikleriyle anılan şairlerim var. Onlardan da söz ediyorum kimi zaman. Yine de bilinmeli ki; **Fethi Gemuhluoğlu, Kemal Tahir, Malcolm X, İmam Abdullah Harun, kalp kırıklığından ölebilen onurlu insanlar, Kızılderililer, türküler söyleyebilenler** ve daha niceisi benim şair bildiğim, dediklerini yüreğime naksettiklerimdir.

/Kemal Tahir'i şimdi sizlerle paylaşıyorum. Hemen sonra da **Fethi Gemuhluoğlu**'nu sunacağım.../
Bu konuşma, 30 Mayıs 2001 günü, Ankara'da **Server Vakfı**'nda yapılmıştır.
Diğer konuşmacı, **Prof. Dr. Kurtuluş Kayalı**'dır."